”Sinä sinisilmäinen kultakutri, isän ihastus ja äidin riemu” – Murheellinen tapaus Vuokissa 1921

Kainuun Sanomissa ilmestyi 17.9.1921 seuraava uutinen: ”Wahingonlaukaus Suomussalmella. Kuuden wuoden wanha poika ampunut waille kahden wuoden wanhan weljensä. Wiime elokuun 25 pnä tapahtui Suomussalmella Wuokin kansakoululla wahingonlaukaus, jonka uhriksi joutui Wienan-Karjalan edustajan Antti Wiermän [sukunimi virheellisesti Wiermä/ MKy] 1 wuoden ja 8 kuukauden ikäinen poika Simo. Wiermän pojat oliwat saaneet käsiinsä isänsä pöydältä mauserpistoolin, joka Wiermän kuuden wuoden ikäisen pojan Pekan kädessä laukesi ja kuula osui nuorempaan weljeen sillä seurauksella, että Simo menetti henkensä. Lasten isä oli ulkona käymässä, jolla ajalla onnettomuus tapahtui.” Myös oululainen *Liitto*-lehti julkaisi tapauksesta uutisen 18.9.1921.

Vähän myöhemmin *Kajaanin Uutisissa* (27.9.1921) julkaistiin kaunis ja liikuttava, pienelle Simo-pojalle omistettu muistokirjoitus. On hyvin todennäköistä, että nekrologi liittyy uutisen tapahtumiin ja kyseessä on Antti Vierman poika, vaikka kirjoituksessa ei kerrota vainajan henkilöydestä nimeä tarkempia tietoja ja kirjoittajastakin mainitaan vain, että hän on Simon setä. Tekstissä kirjoittaja puhuu Simolle; hän kertoo omaisten tuntemuksista ja siitä, miten he hakevat lohdutusta Simon poismenon jälkeen.

> In memoriam.
> Kiltti Simo!
> Ah, sinä olet sittenkin poissa, poissa luotamme ikuisesti! Sinä sinisilmäinen kultakutri, isän ihastus ja äidin riemu. Ei kuulu kotosalla sinun iloista lepertelyäsi ja sitä veitikkanauruasi, joka sai äidin sydämen sen kuullessaan, onnesta väräjämään. Tyhjä on nyt se tuttu tuutusi, jossa ennen suloisia unia uinuelit, autio on se mieluisa leikkipaikkasi tuvan akkunan alla, jossa iloisena temmelsit paistepäivinä. – – Poissa olet! Ikuisesti poissa. Pieni hautakumpu kätkee erämaan hiljaisessa kalmistossa pienen pojumme maallisen tomun. – – – Sinne, sinne hyvin usein ikävöiden luoksesi palaamme ja sinulta kiltti vainaja suruumme lohdutusta etsimme. Viiltävä on äidin sydäntuska ja raskas on isän murhe, mutta kohtalon kovimmatkin kolhut ovat kestettävät.
> Tuntuu siltä joskus, kuin sinä kävisit luonamme lohduttamassa meitä ja jälleennäkemisen toivo kannustaa kestämään.
> Kuinka rakas sinä olitkaan meille, senhän tiesit sinä vain yksin. Mutta ehkäpä rakastimme ja pidimme sinusta liian paljon, niin sinut temmattiin. Ja ehkenpä sinä olit meille liian hyvä, liian puhdas ja viaton, jonka tähden ei meille sinua uskottu.
> Kuta rakkaampi olit ja olet, sitä raskaampi surummekin tähtesi on!
> Oi, että elämässä ei useinkaan saa sillä tavalla toteentua, kuin toivoisi ja tahtoo!
> Mutta hänhän sen yksin ymmärtää ja parhaaksi meille pahoille näkee, joka kaiken hallitsee ja isällisesti ohjaa.
> Siis, sinäkin pieni vainaja, olit meille Isän tahtoa siinä ehkä ilmaiseva? Olit luonamme hetken vain, kuin taivaallinen airut, sanansaattaja korkeasta ja ylevästä.
> Nuku rauhassa pikku-Simo pienen kumpusi alla erämaan hiljaisessa kalmistossa!
> Tuskatta kuolit ja tuskatta nyt ikuisesti elät. Pyhä on muistosi meille. Sehän yksin surussamme meitä lohduttaa.

Suomussalmi, Vuokki 20/9–21
Simoa aina muisteleva
Setäsi.

Uutisessa mainittu Simon isä Antti Vierma (1884–1942), alun perin Anton Timonpoika Tihanov tai Tichanoff tai karjalaisittain Hilippälän Ontto, toimi Vienan Karjalan väliaikaisen toimikunnan puheenjohtajana 21.7.1919–25.3.1920. Vierma ja puolisonsa Jouki Ivanintytär Afanasieva (1888–1969) olivat molemmat kotoisin Uhtualta. Perheeseen syntyi kahdeksan lasta, joista kolme vanhinta syntyi Uhtualla ja muut Suomessa: Sakari, Pekka, Simo, Timo, Antti, Anni, Maija ja Paavo.

Antti Vierman perhe. Kuvassa keskellä ovat Sakari ja Pekka ja äidin sylissä Simo. Kuva: Karjalan Sivistysseura ry, Sampo-tietokanta

Uhtualla perhe asui oletettavasti Hilippälän talossa yhdessä Vierman vanhempien Timo Tihanovin eli Hilippälän Timon ja Briita-Kaisan kanssa. Timo oli aikoinaan kauppamatkoillaan Ruotsin Lapissa tavannut Briita-Kaisa Särviön Vittangin pappilassa, jossa tämä oli palvelijana. Timo Hilippälä ja hänen talonsa joutuivat Vienan poliittisissa myllerryksissä väkivallan ja hävityksen armoille, sillä väliaikaisen hallituksen *Karjalan Vartia* -lehden mukaan (23.9.1920) Timo ”ei ollut jaksanut kestää rakkaan kotinsa raiskausta, omaistensa poissaoloa ja pieksämistä, minkä oli saanut kotinsa ryöstäjiltä, vaan nukkui pois näkemättä päivän enää paistavan Karjalassa”. Briita-Kaisa ja lapset perheineen olivat paenneet Suomeen.

Asiakirjojen mukaan Antti Vierma tuli toukokuussa 1920 pakolaisena Suomeen. Samana vuonna oli myös Jouki Viermalle myönnetty passi Oulun lääniin. Äidin passiin oli merkitty lapset Sakari, Pekka ja Simo. Suomeen tultuaan Vierman perhe majoittui Rimpilän koulun tiloihin Suomussalmen Ala-Vuokkiin. Tuolloin rajaseudun julkisia rakennuksia, kuten kansakouluja, käytettiin Vienan pakolaisten tilapäismajoituksena.

Rimpilän koulu Ala-Vuokissa. Kuva: Anne Juntunen

Ala-Vuokin koululle oli majoittunut myös Vienan Karjalan väliaikainen hallitus, jonka puheenjohtaja oli Antti Vierman isoveli Huoti Hilippälä. Hallitus oli kesäkuussa 1920 tullut rajan yli ja asettunut ensin rajan lähettyville Hyryyn ja Malahvianvaaraan, mutta jo muutaman päivän kuluttua se siirtyi Ala-Vuokkiin, jossa oli sijoitettuna kolmen kuukauden ajan. Samaan aikaan Vienasta tuli joukoittain pakolaisia. Koulun lähistölle Kovalaan perustettiin ns. ”etappiasema”, joka toimi pakolaisten vastaanottopaikkana. Ala-Vuokista hallitus muutti parempien yhteyksien perään Suomussalmen kirkonkylään. Antti Vierman perhe asettui myöhemmin asumaan Paltamon Mieslahteen, jossa perheenpää viljeli ostamaansa pientilaa. Naapurissa asuneesta kirjailija ja kansanperinteen kerääjä Heikki Meriläisestä tuli Vierman hyvä ystävä. Myös Antin veli Aleksi Tikanoja muutti perheineen Paltamoon.

Antti Vierman talo Mieslahdessa. Kuva otettu 25.8.1939 Mieslahden Merilässä (Paltamo). Kuva: Karjalan Sivistysseura ry, Sampo-tietokanta

Muistokirjoituksen tekijä ”Setäsi” viittaa Simon isän veljiin. Arvailujen varaan jää, kuka veljeksistä kirjoitti surullisen nekrologin, sillä Timo Tihanovilla ja Briita-Kaisa Särviöllä oli kaikkiaan kuusi poikaa: Huoti Hilippälä, Antti Vierma, Johannes Tierma, Aleksi Tikanoja, Risto Tikanoja ja Niilo Tikanoja. Lisäksi heillä oli yksi tytär Outi Tichanoff, jonka sukunimeksi tuli avioliiton myötä Ojala.

Veljeksillä oli eri sukunimiä, mikä johtui siitä, että vienalaisia kehotettiin heimosotien aikaan karjalaistamaan sukunimensä tai mahdollisesti suomalaistamaan siinä tapauksessa, jos vanha suomalainen sukunimi oli tiedossa. Jokainen valitsi itselleen parhaaksi katsomansa nimen. Sukunimen muutoksesta piti ilmoittaa paikkakunnan viranomaisille, ja jotkut ilmoittivat uuden nimensä myös *Karjalan Vartia* -lehdessä, jota toimitettiin aluksi Uhtualla mutta elokuusta 1920 lähtien Suomussalmella.

Muistokirjoituksen mukaan Simo haudattiin ”erämaan hiljaiseen kalmistoon”. Kirjoituksesta ei käy selville, oliko kyseessä esimerkiksi Vuokin hautausmaa, joka olisi luonteva paikka, koska perhe asui tuolloin Ala-Vuokissa samoin kuin muistokirjoituksen paikaksi oli merkitty Vuokki. Vierman perheen uskonnollisesta taustasta tiedetään, että Simon molemmat isoisät olivat virallisesti

kreikkalaiskatolisia, mutta todellisuudessa he olivat lestadiolaisen herätysliikkeen kannattajia. Isoäiti Briita-Kaisa oli virallisesti luterilainen. Ilmeisesti Hilippälän Timo ja Briita-Kaisa olivat tuoneet Laestadiuksen uskon Uhtualle. Timo oli kotiseudullaan innokas saarnamies, ja hän yritti käännyttää ihmisiä lestadiolaisuuteen, mistä hän sai rangaistukseksi kahden kuukauden vankilatuomion.

Antti Vierma kirjoitti *Karjalan Vartiassa* 23.9.1920, että ”ajan heiluri on viime vuosina kiikkunut voimakkaasti. Maailmassa vallitsee vielä sekasorto rauhan ja viha rakkauden asemasta”. Molemmin puolin rajaa olot olivat levottomat ja epävakaiset, minkä vuoksi sattui traagisia onnettomuuksiakin. Sekasortoisen ajan pyörteissä pienen Simon lyhyt elämä päättyi ja muuttui läheisille kauniiksi tarinaksi ja sedän sanojen mukaan pyhäksi muistoksi ja lohdutukseksi suuressa surussa.

Marja Kynkäänniemi
FT, Oulu
Vienan reitti ry:n jäsen